

Τζαζ πάθη σε μαύρους τροπισμούς

Τετάρτη, 04 Ιουλίου 2018

Του Διονύση Μαρίνου

Μαθήματα μουσικής jazz διά του προχείρου: κύριο χαρακτηριστικό της αρμονικής της χάρης είναι οι σειρές από ζεύγη συγχορδιών (υποδεσπόζουσα/δεσπόζουσα). Συνήθως, η υποδεσπόζουσα, ως η πιο ασθενής, τοποθετείται στο ισχυρό μέρος του μέτρου. Αντιστοίχως, η δεσπόζουσα, ως η πιο ισχυρή, τοποθετείται στο ασθενές μέρος του μέτρου. Οι συνδέσεις μεταξύ των ζευγών διακρίνονται σε τέσσερα βασικά είδη: κανονική λύση, έμμεση λύση, διπλή προσέγγιση και απροσδόκητη λύση. Τίποτα από όλα αυτά δεν μπορεί να λειτουργήσει στα χέρια ενός αδαούς. Καμία μουσική δεν θα μπορούσε να παραχθεί και καμία νότα δεν θα εξέπεμπε το σήμα της. Αν, όμως, αυτή η αρμονική γραμμή, με διαφορετικό τροπισμό, τηρουμένων των αναλογιών, αποσυνδεθεί από τα συγκεκριμένα του πενταγράμμου και μεταφερθεί στο χαρτί, και μέσω αυτού σε μια ιστορία, τότε το αποτέλεσμα θα μπορούσε να είναι και πάλι jazz. Σαν το Jazz της Τόνι Μόρισον.

Έχουμε να κάνουμε με ένα βραδυφλεγές, οργασμικό, ψυχωφελές τζαμάρισμα, που για λόγους ανάγκης έλαβε το σχήμα ενός μυθιστορήματος.

Υπάρχουν δύο τρόποι να διαβαστεί το συγκεκριμένο μυθιστόρημα δίχως η μια εκδοχή να απορρίπτει την άλλη. Μάλλον, το ευκταίο θα ήταν η μια να είναι αλληλοδιάδοχη της δεύτερης (και αντιστρόφως). Άλλωστε, και η προθεσιακή αρχή της Μόρισον ήταν να γράψει ένα μυθιστόρημα που θα ακούγεται διάβαζοντάς το. Επιθυμούσε να μεταφέρει τους ήχους αυτής της μουσικής και τις τονικότητες από όσα τραγούδια και μελωδίες άκουγε όταν ήταν μικρή. Τουτέστιν: να εγκολπωθεί η πλοκή από τη μουσικότητα που θα την περιβάλλει και να ενστερνιστεί το ηχόχρωμα τη ρυθμικότητα των λέξεων. Θα έλεγε κανείς πως έχουμε να κάνουμε με ένα βραδυφλεγές, οργασμικό, ψυχωφελές τζαμάρισμα, που για λόγους ανάγκης έλαβε το σχήμα ενός μυθιστορήματος.

Μόνο που η Μόρισον δεν μεταφέρει στο μυθιστόρημά της μόνο την επιδραστική δύναμη που είχε η jazz στην αφροαμερικανική κουλτούρα, αλλά καταφέρνει να αποδώσει μια περίοδο της ζωής των ομόφυλών της μέσα από ένα συγκεκριμένο φακό. Μεταφερόμαστε στα μέσα της δεκαετίας του '20, στο Χάρλεμ ή, σύμφωνα με τη σημειολογία που αποδίδει στην περιοχή η Μόρισον, στην Πόλη (με το αρχίγραμμα κεφαλαίο).

Η Toni Morrison

Είναι η ιστορία του Τζο Τρέις, ενός ανθρώπου που ήρθε στη μεγάλη πόλη για να πιάσει την καλή, και άρχισε να πουλάει πόρτα-πόρτα είδη καλλωπισμού για γυναίκες. Είναι ένας αφοσιωμένος σύζυγος, διάγει εύτακτο βίο, δεν προσφέρει ποτέ στον εαυτό του το δικαίωμα του παραστρατήματος. Η γυναίκα του, η Βάιολετ, είναι μια μεροκαματιάρα της σειράς. Τίποτα το ιδιαίτερα προσφιλές δεν υπάρχει πάνω της. Τίποτα που να την ξεχωρίζει από τον σωρό. Αμφότεροι, ερχόμενοι από τις νότιες πολιτείες, ακολούθησαν πιστά το μεγάλο ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης έτσι όπως αυτό αναπτύχθηκε από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τα χρόνια της Μεγάλης Ύφεσης.

Η Μόρισον χρησιμοποιεί τα αρχετυπικά σχήματα μόνο ως λαβές. Χρησιμοποιώντας τα ζεύγη των συγχορδίων που σημειώσαμε αρχικά στην πλοκή, διαπλέκει όλα τα πρόσωπα που περιστοιχίζουν τους βασικούς ήρωες του δράματος για να φτιάξει έναν ολοφώτιστο καμβά μιας κοινωνίας που πάλλεται.

Διαμένουν σε μια συνοικία μαύρων στο Χάρλεμ, στη λεωφόρο Λένοξ, προσπαθώντας να κατακτήσουν το δράμι της κοινωνικότητας, δηλαδή της ενσωμάτωσης που τους αναλογεί (αν τους αναλογεί), σε μια μεγαλύτερη κοινότητα από εκείνη που είχαν συνηθίσει μέχρι τότε στη ζωή τους. Η ελπίδα της αποδοχής είναι ικανή να μετριάσει τον πόνο του εκπατρισμού. Φευ, για τον άνθρωπο η αποδοχή έχει πολλούς παραποτάμους. Ο πιο ισχυρός, ο πλέον ασυναγώνιστος είναι ο ερωτικός. Ας μην ξεχνάμε πως «l' amour est un oiseau rebel». Αυτή την επαναστατική διάθεση να κάνει τα πάντα in extremis για τα μάτια μιας γυναίκας υποδέχεται ασμένως ο Τρέις όταν θα γνωρίσει την Ντόρκας. Ένα νεαρό κορίτσι, πολλές δεκαετίες μικρότερό του, που φέρει τη φρεσκάδα του ονείρου και την προσμονή μιας αγγελικής χάρης (όχι, δεν είναι το τυπικό δείγμα ομορφιάς, όμως η αύρα της είναι φωτεινή, άρα ηδονική).

Κυριευμένος από πάθος απροσμέτρητο και από μίαν ερωτική εγκαρτέρηση που δεν χωράει αρνήσεις, φτάνει στο σημείο να σκοτώσει την Ντόρκας για να μην τη χάσει. Τη στιγμή που η μικρή είναι έτοιμη να ανοίξει τα φτερά της στον μεγάλο κόσμο και να γνωρίσει όλες τις πτυχές του έρωτα, ο Τρέις της αποκόπτει βιαίως το όνειρο. Ωστόσο, δεν συλλαμβάνεται, καθώς η Τρέις, μέσα στο αγωνιώδες ψυχομαχητό της, τον αθρώνει.

Θα μπορούσε να είναι αμιγώς ερωτική ιστορία, ένα έγκλημα πάθους, το οποίο θα αναπαρήγαγε όλα τη στερεοτυπική φόρμα παρόμοιων ιστοριών. Ο παραστρατημένος άνδρας, η διψαλέα νεαρή, η εξαπατημένη σύζυγος. Η Μόρισον χρησιμοποιεί αυτά τα αρχετυπικά σχήματα μόνο ως λαβές. Χρησιμοποιώντας τα ζεύγη των συγχορδίων που σημειώσαμε αρχικά στην πλοκή, διαπλέκει όλα τα πρόσωπα που περιστοιχίζουν τους βασικούς ήρωες του δράματος για να φτιάξει έναν ολοφώτιστο καμβά μιας κοινωνίας που πάλλεται.

Ο Τρέις, η Βάιολετ, η Ντόρκας, η μητέρα της Ντόρκας (θα φτάσει στο σημείο να συνομιλεί με τη Βάιολετ ωσάν να έχουν χάσει κάτι κοινό), οι γυναίκες της γειτονιάς, οι άνδρες τους, ο κοινωνικός περίγυρος, ο ρατσισμός, το αίτημα για ισότητα, τα υπερμεγέθη όρια της μεγάλης Πόλης και πάνω από όλα η ηδονιστική υπόκρουση μιας μουσικής, της jazz, που μεταμορφώνει τα ήπια πάθη σε διονυσιακές διαστάσεις. Όλα τούτα συλλειτουργούν εν αρμονία. Αισθησιασμός, καταπίεση, αποπλάνηση, θυμός, κατάπτωση στο σημείο της καταβαράθρωσης, εισέρχονται κι αυτά διά της μουσικής στο είναι των ηρώων και τους λειαίνουν τις αιχμηρές γωνίες.

Είναι σπάνια η περίπτωση να διαβάξεις για ένα ταξίδι κάποιων χαροκαμένων υπάρξεων και τούτο το δράμα, η έκσταση, η τραγικότητα και το ντελίριο να μετασηματίζονται σε προτάσεις που κουβαλούν τη μουσικότητα που τους πρέπει.

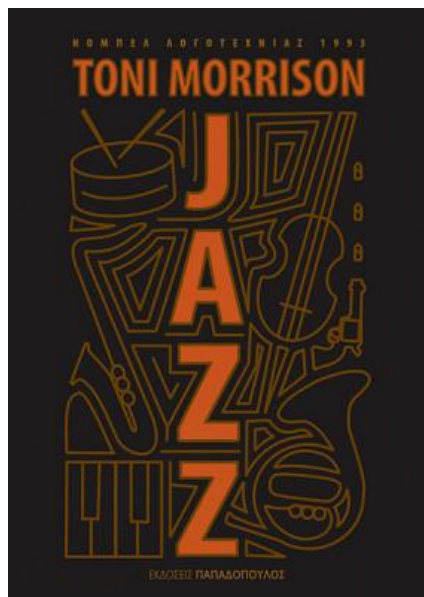
Η Μόρισον επηρεάστηκε για τη συγγραφή του συγκεκριμένου βιβλίου από τον φωτογράφο Ντέιβιντ Βαν Ντερ Ζέε, ο οποίος στο βιβλίο του *The Harlem Book of the Dead* είχε συγκεντρώσει μια σειρά από νεκρικές φωτογραφίες. Σε μια από αυτές απεικονίζεται ένα κορίτσι πνιγμένο στα λουλούδια που το είχε πυροβολήσει ο αγαπημένος της σε ένα πάρτι. Αυτή η καταλυτική εικόνα σε

συνδυασμό με μνήμες που ανέσυρε η συγγραφέας από το σπίτι της, από ένα μυστικό μπαούλο της μητέρας της εν προκειμένω, αποτέλεσαν τον κορμό του μυθιστορήματος. Το ακριβό του ντύμα, όμως, ήταν ο τρόπος με τον οποίο θα αφηγούνταν την ιστορία. Και αυτό το «ένδυμα» της το έδωσε αφειδώς η jazz που εκείνα τα χρόνια γίνεται η σκανδαλιστική απάντηση των μαύρων απέναντι στη μονοκρατορία των λευκών και το «όχημα» για να αποκτήσουν παλμό και φωνή τα αιτήματά τους.

Δεν είναι η πρώτη φορά που η Μόρισον αποτυπώνει στα βιβλία της τη δραματική ιστορία της αφροαμερικανικής κοινότητας. Η ίδια, άλλωστε, παραδέχεται πως γράφει για τους μαύρους και δεν νιώθει την ανάγκη να απολογηθεί γι' αυτό. Εδώ, όμως, στο *Jazz*, αυτό που κυριαρχεί, πέραν της δεδομένης θεματικής, είναι ο ιδιαίτερος τρόπος της ανάπτυξης. Η ρυθμικότητα των προτάσεων, το τέμπο των παραγράφων, η συγχροδία των δράσεων. Είναι σπάνια η περίπτωση να διαβάζεις για ένα ταξίδι, διότι περί αυτού πρόκειται, κάποιων χαροκαμένων υπάρξεων (πολλών, για να είμαστε ακριβείς) από τις νότιες πολιτείες στις μεγαλουπόλεις των ΗΠΑ και τούτο το δράμα, η έκσταση, η τραγικότητα και το ντελίριο να μετασχηματίζονται σε προτάσεις που κουβαλούν τη μουσικότητα που τους πρέπει. Όλα τούτα μεταφερόμενα σε μια κοινωνία σε φάση αναβρασμού. Το αίτημα της αλλαγής έχει αρχίσει να τίθεται, αλλά θα περάσουν πολλά χρόνια έως τη στιγμή που θα πάρει τη θέση μιας κοινωνικής κατάκτησης. Ως ρευστά υποκείμενα που αναζητούν την ταυτότητα και τη θέση τους σε έναν κόσμο αδιαμόρφωτο, άνθρωποι σαν τον Τρέις, τη Βάιολετ και την Ντόρκας φέρουν την τραγικότητα των πρωτόπλαστων. Η μετάφραση και το επίμετρο ανήκουν στην Κατερίνα Σχινά.

* Ο [ΑΙΟΝΥΣΗΣ ΜΑΡΙΝΟΣ](#) είναι δημοσιογράφος και συγγραφέας.

→ Στην κεντρική εικόνα: Το θεατρικό καστ της παράστασης «Jazz» στο Baltimore Center Stage (Φωτογραφία © Richard Anderson).

Jazz, Toni Morrison

Μτφρ. Κατερίνα Σχινά
Παπαδόπουλος 2018

Συνέχεια στη σελίδα του βιβλίου: <https://www.epbooks.gr/product/101711/jazz>